ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

—

Բերլինից հեռագրում են, որ գերմանական թագաժառանգը յայտնել է, թէ նա բոլորովին չէ համակրում հակահրէական շարժմանը և թէ նրան չափազանց վրդովեցնում է այն իրողութիւնը, որ այդ վարդապետութիւնը մուտք է գտնում նոյնպէս և ուսումնարանների մէջ։ Թագաժառանգին չափազանց զարմացնում է այն հանգամանքը, որ հոգևոր իերարխիայի մէջ նշանաւոր պաշտօններ ունեցող անձինք նըպաստում են այդ շարժմանը։ Թագաժառանգը յոյս ունի, որ այդ շարժումը շուտով կոչնչանայ, որովհետև գործերի այդպիսի վնասակար դրութիւնը անկարելի է պահպանել։

Իշխան Բիսմարկ անընդհատ աշխատում է։ Նա մի քանի անգամ խորհրդակցել է կայսրի հետ։ Արտաքին քաղաքականութիւնը գլխաւորապէս գրաւում է գերմանական կառավարութեան ուշադրութիւնը։ Գերմանիան ցանկանում է, որ Թիւրքիայի և Յունաստանի մէջ պատերազմ չը պատահի։ Գերմանական դեսպանը Աթէնքի մէջ յայտնեց յունական կառավարութեանը, որ նա պէտք է չը սպասէ պետութիւնների օգնութեանը, եթէ Թիւրքիայի հետ պատերազմ սկսէ։ Բացի այդ գերմանական կառավարութիւնը համոզում է սուլթանին զիջումներ անել յոգուտ Յունաստանի և այդպիսով պատերազմի առաջն առնել։

Լրագիրներին Բերլինից հաղորդում են, որ հակասեմիտական շարժումը սկսված է այն նպատակով, որ պարլամենտի անդամների ապագայ ընտրութիւնների ժամանակ պահպանողականները յաղթող հանդիսանան. „Berliner Tagblat“ լրագրի բազմաթիւ բաժանորդ բանւորները նորերում մի ժողով կազմեցին և վճռեցին ոչ թէ միայն չը մասնակցել հակահրէական շարժմանը, այլ ընդհակառակը յայտնել ժողովի ատելութիւնը և արհամարհանքը այն մարդկերանց, որոնք նպաստում են հրէաների հալածանքներին։ Բացի այդ այսպէս անուանված քրիստոնեայ սոցիալիստները յայտնեցին, որ նրանք ոչ թէ միայն չեն նպաստի հակահրէական շարժմանը, այլ ընդհակառակը ձայն կը տան ընդդէմ այն բացառական օրէնքների, որոնք կառաջարկվեն հրէաներին հալածելու համար։ Այժմ պահպանողականները հասկացել են, որ Շտէօկեր և Ցրայչկէ նրանց շատ վատ ծառայութիւն են մատուցել։

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՑԻՑ

—

Փարիզ, դեկտեմբերի 27-ին 80

Ֆրանսիան 1870-ին գերմանացիներից սարսափելի ջարդ կրելուց յետոյ և ազատվելով վերջապէս Նապոլէօն III-ի ձեռքից սկսեց աւելի իր սեպհական բարենորոգութեամբ զբաղվել։ Հասկացաւ վերջապէս, որ միշտ ուրիշների գործի մէջ խառնվելով աւելի վնասվում է, քան թէ օգտվում։ Սրան լաւ ապացոյց է այն վերջի տարիների արևելեան հարցը, որ ամբողջ Եւրոպան դղրդման մէջ գցեց, իսկ Ֆրանսիան մի կողմը քաշված հանդիսատես էր այս կատակերգութեան։ Սա ոչ մի վճռողական քայլ չարաւ արևելեան հարցին վերաբերեալ և ոչ մէկի պաշտպան չը հանդիսացաւ՝ վտանգ չը տեսնելով իր շահերին. չէզոքութիւն պահպանելը աւելի ձեռնտու էր սրան։ Զը պէտք է մոռանալ, որ Ֆրանսիան այժմ պաշտպան է հանդիսանում Յունաստանին այն պատճառով, որ Թիւրքիան անամոթաբար չէ ուզում Բերլինի կոնգրէսում նշանակված տեղերը յանձնել յոյներին։ Թէև այս պաշտպանութիւնը հաստատ կերպով չէ յայտնված, բայց ասում են, իբր թէ պ. Գամբետան յունաց թագաւորի հետ խօսելու ժամանակ կօնգրէսի վճռի վերաբերութեամբ, ասել է հետևեալը,—թագաւոր, ձեր յոյսը մեզ վրա դրէք։ Այս համբաւը մեծ աղմուկ գցեց ժողովրդի մէջ և լրագիրները զարմանալով հարցնում են, թէ ինչ բանի վրա հիմնած պ. Գամբէտան այսպիսի յոյսեր է տալիս յոյներին, քանի որ Ֆրանսիան այլ ևս չէ ցանկանում ուրիշի գործի մէջ խառնվել։ Այս հարցը մնաց հարց. իսկ Աթէնքից թղթակիցները գրում են, որ յոյները մեծ պատրաստութիւն են տեսնում պատերազմի համար. թագաւորը գնում է ամեն օր զինուորական կրթութիւնը նայելու և կրկնում է Գամբետտայի խօսքերը, որ մեծ ոգևորութիւն է պատճառում զինուորներին։ Թողնենք այս, այլ խօսենք այն հարցի վրա, որ աւելի է զբաղեցնում Ֆրանսիային, այն է եղուիտները և առհասարակ հոգևորականութիւնը։ Եղուիտները որ այս մի քանի տարիների ընթացքում կազմել էին բազմաթիւ միաբանութիւններ առանց տէրութիւնից թոյլտուութիւն ստանալու՝ կառավարվում էին իրանց սեփական օրէնքներով և կառավարութեան օրէնսդրութիւնը ոչինչ նշանակութիւն չունէր սրանց համար։ Նոյնպէս ուրիշ ուխտեր եղուիտներից շատ խորը արմատ էին գցել Ֆրանսիայում ժողովրդի տարրական կրթութիւնը իրանց ձեռքը գցելով։ Այս հայրերը փոխանակ եղբայրութիւն, հաւասարութիւն, ազատութիւն և աւետարան քարոզելու, որ իրանց սեպուհ պարտականութիւնն էր, խառնվում էին աւելի քաղաքականութեան մէջ, պատրաստում էին իրանց աշակերտներից բթամիտ կղերականներ և հասարակապետութեան ամենաջերմ թշնամիներ։

Ճշմարիտն ասել, հասարակապետութիւնը չէր կարողանում մրցել սրանց հետ, որովհետև կրթութիւնը ամբողջովին սրանց ձեռքն էր և որ գլխաւորն է՝ ժողովրդի մեծ մասը իրանց խաղալիք։ Ֆրանսիային չէր մնում մի այլ միջոց. այս կոպիտ ոյժը պէտք էր մտրակել. այսպէս էլ արեց։

Անցեալ մարտի 29-ին հրատարակեց մի հրովարտակ, որով բոլոր եղուիտները դատապարտվեցան ամբողջովին դուրս քշվել Ֆրանսիայից. իսկ միւս ուխտերին հրաւիրեց, որ իրանց կանոնագրութիւնը ներկայացնեն կառավարութեանը վաւերացնելու համար, որոնք չը ներկայացրին։

Ուրեմն այս ուխտերն էլ վերոյիշեալ հրովարտակի զօրութեամբ պէտք է քանդվեին և քանդվեցան էլ։ Այս հրովարտակը հրատարակվեց թէ չէ, իսկոյն բոլոր կղերական լրագրութիւնը իրար անցաւ և հրաւիրեց կաթոլիկութեանը զէնք վեր առնել իրանց եկեղեցին պաշտպանելու, բայց ժողովուրդը հանդիստ մնաց, կառավարութեան այս կարգադրութեան մէջ վնասակար բան չը նկատելով։ Ի հարկէ, այս կարգադրութեան վրա Վատիկանը չէր կարող սառն աչքով նայել, այլ հաւատացեալներին պէտք էր ցոյց տալ որ այն սուրբ տեղում չեն քնում, միշտ հսկում են իրանց հօտի վրա և սրա համար պապը մի կօնդակ գրեց հայրական խորհրդներով լցված հասարակապետական նախադասին. բայց ինչպէս երևում է, կօնդակը ընկաւ «Մշակի» հռչակված զամբիւղի մէջ։ Ամեն տեղ հոգևորականութիւնը քարոզում էր ժողովրդին խիստ կերպով դիմադրել հրովարտակի գործադրութեանը։ Ամեն տեղ մենոյն անիմաստ քարոզներ էին լսվում. «Կառավարութեան փորը մտել է չար հոգին և քրիստոնէութեան մեծ վտանգ է սպառնում. հաւատացեալներ, պատրաստ կացէք այս փորձութեանը, ժամ է արդէն որ մենք մարտիրոսանալով պիտի արժանանանք երկնաւոր պսակին»։ Արդեօք ըստրանք մարտիրոսացան թէ միայն այս խօսքերը ցընդված ուղեղի արգասիք էին, յարգոյ ընթերցողը չուտով կը տեսնի։ Այս քարոզութեան ունկնդիր էին անգործ ծերեր և պառաւներ, եղուիտների բթամիտ աշակերտներ և գօմէօներ. *) մի կանանոցաւոր կրթած՝ չէնք-չնորքով մարդ չէր գտնվում սրանցում։ Ահա սրանք էին ուզում մարտիրոսանալ. բայց ինչու համար, իրանք էլ չէին հասկանում ողորմելիները։ Ինչպէս երևում էր, Գաբրիէլ հրեշտակապետն էլ շատ էր դաղրել այսպիսի թանձրամիտ գլուխներ դավնիով պապակել. իսկ հասարակ կանայի ծախողը արհամարհեց մինչև անգամ մի տարի տերևներից պսակ պատրաստել, որով եղուիտները կարողանային գոնեա իրանց ժիգոն *) համեմել։ Վերջապէս, ինչ երկարացնել, օրէնքը սկսեց իր գործողութիւնը։

Կառավարութիւնից նշանակված մի մարդ, որին հետևում էին ժանդարմներ, բազմաթիւ պօլիցիականներ և մի քանի դարբին և հիւսներ իրանց գործիքներով շրջապատում էր մի վանք առաւօտեան ժամի 3-ին կամ չորսին և դրան զանգակը քաշում։ Այն րոպէին և իր դրան վերի պատուհանից դուրս էր նայում մի ճաղատ գլուխ սաթաէլի կատաղի աչքերով, փրփուրը բերանում և հարցնում.

—Ինչ էք ուզում այս ժամին, ով էք։

—Մենք օրէնքով նշանակված մարդիկ ենք և խնդրում ենք, որ ձեր կամքով դատարկէք վանքը, ապա թէ ոչ կը ստիպենք։

—Դուք ապօրինի էք վարվում, պարոններ։

—Մենք մարտի 29-ին հրատարակված հրովարտակի համեմատ ենք գործում։

—Մենք ձեզ չենք ճանաչում, կորէք այստեղից—այս ասելով՝ փակում էր սևագլուխը պատուհանը առանց դուռը բանալու և անհետանում վանքի մէջ։

Իսկոյն հրաման էր տրվում հիւսներին դուռը կոտրել, ասածն ու արածը մէկ էր լինում և կացնի հարուածների տակ դուռը ջախջախված վայր էր ընկնում։ Այս գործողութիւնից յետոյ ժանդարմները մէկ մէկ դուրս էին բերում սևահագլուխներին և ասում «24 ժամի ընթացքում Ֆրանսիայից դուրս պէտք է գնաք, դուք այլ ևս իրաւունք չունէք այստեղ մնալու»։ Ողորմելիներին ոչ ոք չէր խղճում, այլ ընդհակառակն խառնը բազմութիւնը սրանց տեսնելով աւելի կատաղում էր և գոռում «á bas les colattins, vive la République Francaise». Իսկ երիտասարդութիւնը մի կողմը քաշված «Marsaillaise» էր երգում ուրախ ուրախ։ Այս գործողութիւնը կատարվում էր ամբողջ երկրում և Ֆրանսիան մաքրուեցաւ վերջապէս սևագլուխներից։ Բայց պէտք է գիտենալ, որ շատերը սրանցից չեն հեռացել այս տեղից, այլ աշխարհականի շոր հագած չօկօլատի և սրա նման բաների վաճառականութեամբ են պարապում, մանաւանդ հարաւային Ֆրանսիայում։

Ծիծաղելի է ճշմարիտ, այս անամօթների արածը. երեսակայիր, սիրելի ընթերցող, չօկօլադի էտիքէտի վրա գրում են հետևեալը—բարի Քրիստոսի չօկօլադ։

Խեղճ Քրիստոս, ինչ էր քո մեղքը, որ հրէաներից տանջվելով և հռոմայեցիներից խաչվելով՝ հազար տարիներից յետոյ չօկօլադ պատրաստող են շինում քեզ այս չար ծնունդները.... Այժմ մնում է կոյսերի հարցը, որի համար սենատում ասել են, որ սրանց հետ ուրիշ տեսակ պէտք է վարվել. և ճշմարիտ, սրանց գլխին չէ կարելի եղուիտների օյինը խաղալ։ Եթէ ինձ հարցնեն, ես խորհուրդ կը տայի կառավարութեանը այնպէս անել, որ սրանք ստիպված մի մի սիրուն մարդ ուզեն և Ֆրանսիային մի քանի զաւակ ընծայեն, որով թէ երկիրը կը բազմամարդանայ և թէ ժողովուրդը շատ գոհ կը մնայ։

Ահա նոր տարին մօտենում է, հասարակապետութիւնը մնում է բախտաւոր կերպով խաղաղութեան երեքդունեայ դրօշը պարզած իր 11 տարուայ շրջանում, որը խոստանում է մեծ յոյսեր Ֆրանսիային և ամբողջ տիեզերքին։

Նոր տարու պատճառով բոլոր բուլվարները ծածկվեցան փոքրիկ փայտեայ խանութներով, ուր ամեն բարիք դարսված՝ անցուդարձողի ուշադրութիւնն են գրաւում։

Փարիզը, առանց այն էլ կեանքով եռուն քաղաքը, ուրախութեան տօն է կատարում այսօր. ամեն մարդ, փոքրից մինչև մեծը գեղեցիկ հագուած առաւօտեան մինչև ժամի 3—4 բուլվարի վրա է անցկացնում։

Վաճառականների աղաղակը, երեխաների ճըղոցը և հազարաւոր կառքերի գոռոցը մարդու գլուխ են տրաքացնում։ Հապա ուսանողները... այս Եպիկուրի զաւակները և Լատինական թաղի հաւատարիմ բարեկամները չափն ու սահմանն անցրին իրանց երեխայական արարմունքով։ Ամենաանհամ և անճոռնի ձայն հանող զուռնա դուդուկ բերաններին դրած և մի քանիսն էլ ծիծաղաշարժ դիմակն երեսին, անց ու դարձ են անում բուլվարների վրա գոռալն գոչելով։

Հիմայ, սիրելի ընթերցող, արի ու դիմացիր այս բոլորին։ Պէտք է գիտենաք, որ այստեղ նոր տարու համար հրացան ու թնդանօթ չէ արձակվում, այլ վառօդն ու գնտակը պահում են գազան մարդկանց համար ինչպէս տաճիկներին։

Առ այժմ այսքան էլ բաւական է և խոստանում եմ ձեզ շատ տեղեկութիւն տալ Փարիզի մասին ուրիշ անգամ, միայն թէ ստորագրութեան վրա շատ չը զարմանաք, սա իսկութիւն է...

Լանդիշ

*) Սրանք կազմում են մի դասակարգ, որոնք միշտ լաւ և մաքուր հագնված՝ ամբողջ կեանքը մի կանանց հետ են անցկացնում, սրանից աւելի ուրիշ ոչինչով չեն պարապում։

Ծ. Հ.

*) Սխտորով համեմած ոչխարի խորոված բուդն է, որ ֆրանսիացիք ուտում են խաշած ճերմակ լուբիայով։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսիական «Figaro» լրագիրը հետևեալ հետաքրքիր տեղեկութիւններ է տալիս իր հրատարակութեան մասին։ Խմբագրութեան ամբողջ շտատը բաղկացած է 310 մարդուց։ Խմբագրութեան մշտական աշխատակիցներ 50 հոգի են, 20 մարդ կանտորայի մէջ ծառայող, 50 գրաշարներ, 8 էկսպեդիտորներ, 12 ծառայող խմբագրատան մէջ, 170 ցրուողներ, որոնք բոլորը միասին ստանում են խմբագրութիւնից տարեկան 800,000 ֆրանկ։ Բացի այդ փոստատանը վճարվում է 340,000 ֆրանկ և 220,000 ֆրանկ չափազանց հարկ։ Եօթ տարվայ ժամանակամիջոցում այդ թերթի ակցիոներական ընկերութիւնը, որի դրամագլուխը կազմում էր 1,200,000 ֆրանկ, զուտ արդիւնք ստացել է 6,144,000 ֆրանկ։ Անցեալ 1880 թվին, զուտ արդիւնք ստացվել է 1,693,256 ֆրանկ։ Տպագրվում է տարեկան 30,000,000 օրինակ, «Figaro» այն թերթերից է որ Փարիզում անուանվում է փոքր մամուլ։

* * *

Ֆրանսիացի երևելի վիպասան տիկին Ժորժ Զանդի մահից յետոյ գտնվել է անագին քանակութիւն նամակների։ Նրա որդին Մորից Զանդ դիտաւորութիւն ունի նրա այդ նամակներից մօտ չորս հազար հատ տպագրել տալու։ Բայց հանգուցեալի ամենահետաքրքիր նամակագրութիւնը որ ունեցել է նա Ալֆրէդ Միւսէի, Լամենոյի և իշխան Գալիցկու հետ, համաձայն հանգուցեալի ցանկութեան, երբէք տպագրվելու չեն։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ԼՕՆԴՕՆ, 19 յունվարի։ Կարլէյլ (?) ծանր հիւանդացաւ։ „Daily News“ լրագիրը լսել է, որ կառավարութիւնը սկզբունքով վճռեց դադարեցնել վիճաբանութիւնները, հէնց որ կրիզիս կը սկսվի և համայնքների ժողովին այդ առիթով ուրոշ առաջարկութիւն կը ներկայացնվի։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 յունվարի։ „Голосъ“ լրագրին Եալտայից հեռագրում են յունվարի 19-ից. Երէկ վերջացած Ֆիլոկսերայի մասնաժողովի նիստը վճռեց սկսել որթերը բժշկել և արմատականապէս ոչնչացնել Ֆիլոկսերան ծծումբաթթուով, հանել վարակված խաղողենիները, որթերը և արմատները այրել Բուատոի եղանակով։ Փոխել խաղողենիների մատներ կարելու մասին ժամանակաւոր կարգադրութիւնը։ Մատների այրելը յետաձգել մինչև մայիս ամիսը, վերաքննել Ղրիմի բոլոր խաղողենիները մինչև յուլիս ամսից հրավիրված էկսպերտի առաջնորդութեամբ, միջնորդել որ արգելվի հարաւային նաւահանգիստները խաղողի և գեղձի բերելը։ Կազմել չը վարակված ամերիկական խաղողենիների այգիներ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 յունվարի։ „Новости“ լրագիրը հաղորդում է, որ նեյքին գործերի մինիստրը մտադիր է պարբերական նոր հրատարակութիւններին այլևս թոյլատուութիւն չը տալ, ի նկատի ունենալով, որ եղածների թիւը կատարելապէս բաւականացուցիչ է համարվում։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 յունվարի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 12 կ., երկրորդ 93 ր. 25 կ., երրորդ 93 ր. 50 կ., չորրորդ 93 ր. 12 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 221 ր., երկրորդ 220 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ր., երկրորդ 92 ր. 25 կ., երրորդ 92 ր., ոսկի 7 ր. 93 կ։ Ռուսաց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 25,19 պէնս, Ամստերդամի վրա 127½ պէնս. ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 214½ մարկ, Փարիզի վրա 266 ֆրանկ։ Բորսայի տրտմադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ